

Congestie in suburbia en het hip-hop perspectief

*'The only real system ... is becoming the
planetary metropolitan network.'*¹

De post-industriële maatschappijvorm – waarin waardesystemen veranderen, de definities van economie en produktie zijn gewijzigd en een groot potentieel aan internationale transport- en communicatienetwerken ter beschikking staat – heeft de huidige ontwikkelingsvorm van de Amerikaanse metropolen bepaald. Deze actuele situatie leidt echter mondiaal tot vergelijkbare vormen van verstedelijking en lijkt daarmee ongeacht specifieke plaats en culturele context van kracht. Vergelijkbare nationale politiek in markteconomie, industriële technologie en de noodzaak van een zo groot mogelijke – en dus internationale – afzetmarkt voor massaproducten bepalen de gelijkenissen in de stedelijke effecten van deze factoren. Als we de mechanismen van stedelijke ontwikkeling van na 1945 in de Noord Amerikaanse, Europese en Japanse metropolitaine gebieden beschouwen, zijn de overeenkomsten opvallend.² Vooral de spreiding van stedelijke functies over het landschap vormde een ontwikkeling, die zich tegelijkertijd in meerdere landen voordeed. 'De tendens van de suburban sprawl is niet alleen een specifiek Amerikaans fenomeen maar een complex probleem voor alle samenlevingen in de moderne wereld', constateerde Krieger terecht.³ Het metropolitaine territorium groeide de laatste decennia omvangrijk in alle westerse landen.

Harveys 'global village' vormt momenteel de belangrijkste aanleiding voor een steeds verdergaande invasie van het grondgebied.⁴ Na de invloed van de mobiliteit van het individu op de fysieke vorm van de metropool, bepaalt nu vooral de mobiliteit van het kapitaal de transformaties van de metropolitaine gebieden. Een mobiliteit, die per definitie afhankelijk is van de technologische netwerken en de bestaansvoorwaarde vormt voor de 'information city'.⁵ Iedere stad of ieder stadsdeel kan op deze manier deel uitmaken van verschillende netwerken van informatie, maar ook van ver-

1

G. Dematteis, 'The weak metropolis', in: *World cities and the future of the metropolises. International participations*, Electa/XVII Triennale, Milaan 1988, p. 33.

2

De explosieve stedelijke groei van de Derde-Wereld-metropolen wordt hier op indirecte wijze door beïnvloed, maar blijft hier buiten beschouwing.

3

A. Krieger, 'The American city, ideal and mythic aspects of a reinvented urbanism', in: *Assemblage*, juli 1987, p. 56.

4

Vergelijk D. Harvey, 'Urban places in the "global village"'. Reflections on the urban condition in late twentieth century capitalism', in: *World cities and the future of the metropolises, International participations*, Electa/XVII triennale, Milaan 1988, p. 21.

5

Zie M.E. Hepworth, 'Planning for the information city: the challenge and response', in: *Urban studies*, vol. 27, nr. 4, 1990, p. 537. Vergelijk ook Webbers opvatting over 'stedelijkheid' als optimale toegankelijkheid tot informatie: M.M. Webber, 'The urban place and the non-place urban realm', in: M.M. Webber (red.), *Explorations into urban structure*, Philadelphia, University of Pennsylvania Press, 1964, p. 89.

schillende systemen van produktie.⁶ De ontwikkeling van de informatietechnologie formeert hiermee ook veranderingen in de machtsstructuren van de stedelijke gemeenschap. De 'power-elite' wordt gevormd door een steeds kleinere groep mensen binnen een steeds pluralistischer sociaal raamwerk.

De specifieke kenmerken van elk stedelijk gebied – ten gevolge van geografische verschillen, gedecentraliseerd politiek beleid en culturele eigenaardigheden – staan op deze wijze onder sterke druk van een zich wereldwijd ontwikkelend netwerk van economische condities. In het verlengde van de retorische proclamatie van een architectonische 'international style' – door het illustere duo Johnson/Hitchcock – maken deze parallellen in internationale vormen van stedelijke ontwikkeling het verleidelijk te spreken van een 'internationaal metropolisme'.

De situatie in de VS kan hierbij als illustratief voorbeeld gezien worden voor zowel patronen van sociale, politieke en economische ontwikkeling, als voor de vormen van ruimtelijke nederzettingen daarvan. De Amerikaanse stad heeft in veel ontwikkelingsfasen navolging gekregen. De processen van verstedelijking in de VS vormden veelal een voorbode voor vormen van urbanisatie in metropolitaine gebieden in de gehele westerse wereld.

De actuele tendensen in de metropolitaine gebieden van de VS moeten vooral op deze wijze begrepen worden, hoewel hier de relatie tussen de ontwikkelingen in de Amerikaanse metropool en de Europese niet verder uitgediept zal worden. Interpretatie van de fenomenen die de oorsprong van de actualiteit bepalen, vormt hier de basis voor de beschrijving van een perspectief van de contemporane Amerikaanse metropool en haar wijze van transformatie. Zoals de stad per definitie een caleidoscoop van inherente paradoxen vormt, zal hier de interpretatie van haar historie zich baseren op het idee van de *contradictio in terminis*. De verschillende fenomenen kunnen op deze manier zowel zelfstandig maar vooral ook als complex van onderlinge samenhang begrepen worden.

Pastoralisme

*'In the beginning, all the world was America'*⁷

In deze nogal provocerende uitspraak van John Locke wordt op pregnante wijze de ontwikkeling van de Amerikaanse cultuur als vrijwel absolute maatstaf gebruikt voor die van de 'rest van de moderne wereld' en daarmee de centrale thematiek van dit essay onderstreept.

6

Zie Carl Abbott, 'International cities in the dual systems model: the transformations of L.A. and Washington', in: *Urban history yearbook* 1991, p. 41.

7

Krieger, a.w., p. 41.

De uitspraak kan echter ook op een meer directe wijze begrepen worden in relatie tot de historische context van de 'ontdekking' van Amerika. De politiek-filosoof Locke begreep de 'state-of-nature' als een situatie van maatschappelijke chaos; een wildernis, die door een sociaal contract tussen haar bewoners beheerst zou moeten worden. Als referentie aan Genesis verwijst dit gezegde naar de religieuze traditie van Amerika, die bestaat vanaf het moment dat de eerste pioniers naar de 'nieuwe wereld' kwamen. De vormen van gemeenschap die zij ontwikkelden waren sterk gebaseerd op een gevoel van collectiviteit door religie. De mythe van de verovering van de wildernis speelde hierbij een belangrijke rol. Verandering van de wildernis in een 'pastoraal' landschap was niet alleen een onvermijdelijke noodzaak maar vooral een morele taak. Sterk gestimuleerd door de ideeën van de Verlichting vormde 'pastoralisme' het menselijke contact met de natuur. Het refereerde aan elementaire, sociale waarden en vormde een optimistische bron om de dreiging van zowel een natuurlijke als een stedelijke wildernis te pareren. Het ideaal van het tot stand brengen van een pastorale omgeving voor de menselijke beschaving is een bepalende factor gebleven in de ontwikkeling van de Amerikaanse stad. Het idee van 'pastoralisme' wordt daarbij zowel gebaseerd op de verlichting en de morele voordelen van een landelijk bestaan als op de voordelen van een technologische vooruitgang.⁸

The Dream

*'Amerika is droom noch realiteit, zij is hyper-realiteit (...) omdat het een utopia is dat vanaf het begin af aan als gerealiseerd ervaren is.'*⁹

Als referentie aan de abstracte principes achter de organisatie en ervaring van de Amerikaanse samenleving, is de Amerikaanse Droom veel minder aan materialiteit gerelateerd dan haar Europese alter-ego: Die Deutsche Seele. De droom drukt de mythe van utopia op een nogal ironische wijze uit, want alleen door erin te geloven, kan zij de werkelijkheid binnentreden. Haar identiteit is complex.

Pastoralisme maakt een essentieel onderdeel uit van de Droom en is al beschreven als de inherente paradox van een romantisch realisme, als gecultiveerd primitivisme of intelligente onschuld. Het is een realiteit met zowel een mythische als territoriale connotatie. Het verbond met de natuur

Van wildernis naar civilisatie, 'The Oxbow' van Thomas Cole, 1836

en het landschap mag in werkelijkheid een hard bestaan opleveren, het mythische idee compenseert dit lijden met de belofte van religieuze harmonie en geestelijke rust. Het pastorale landschap heeft te kampen met een andere paradox; de combinatie van stedelijke nederzetting en ongerepte natuur, civilisatie en arcadië.

Een zeker 'collectief individualisme' werd geïncorporeerd in de vorm, die de pastorale nederzetting kreeg. Thomas Jefferson propageerde een gelijkmatige verdeling van land in individueel eigendom. Met de individuele tuin en het 'grid-iron' als belangrijkste instrumenten zou een eindeloos uitbreidbaar 'middle-landscape' ontstaan. Deze term werd geïntroduceerd door Leo Marx om het zoeken naar een synthese tussen een ruraal en een stedelijk bestaan uit te drukken.¹⁰ De individuele tuin verbeeldde hierbij de aanwezigheid van Gods wet in de natuur en werd daarom als zodanig gekoesterd. Het grid functioneerde als een rationeel raamwerk voor de verzameling van deze eenheden individueel eigendom; het grid was de vorm voor de logica van de democratie. Het vrijstaande huis gold als tegenwicht voor de stad als arena van snelle verandering; de essentiële architectonische vertaling van het concept 'wonen' en 'thuis'. De architectonische expressie hiervan lag daarom vooral in collectief symbolische illusies zoals conventie, traditie en permanentie. In de verdeling van het territorium ging pragmatisme van landpolitiek hand in hand met religie en organisatie van het sociale collectief. Als concept van nationale politiek voorzag het de gedecentraliseerde gemeenschappen niet alleen van instrumenten om een 'middle-landscape' te creëren maar tevens een 'middle-culture', die geregeerd werd door de onzichtbare krachten van een immer aanwezige 'moral majority'. Het politieke concept van pastoralisme bemiddelde in de paradox tussen individualisme en collectivisme.

'Nostalgie van het nieuwe' vormt een andere belangrijke conditie voor de Droom. Zowel de gewelddadig uitgeroeide indianencultuur als de culturele achtergronden van de 'enige echte' bewoners van de 'nieuwe wereld' werden ondergeschikt aan de maatstaven van een ongeremde vooruitgangscultus. De nostalgische honger naar de culturele 'roots' van het Europese continent heeft nooit de overhand gekregen over een fascinatie voor de eeuwige belofte van 'het nieuwe'.

Zo vormde zich een cultuur, die begrepen kan worden als een hyperrealistisch pragmatisme. De moderne technologische oriëntatie en de weelde van gemak door de materiële welvaart die hierdoor bereikt werd, bepaalden de

pragmatische traditie. In 1907 beweerde James al dat de waarheid 'datgene is wat werkt' en zelfs – naar het schijnt – 'datgene wat betaalt'.¹¹

Pragmatisme op basis van logica, het fundament van wetenschap en blijkbaar ook van de economie. Als Koolhaas Manhattan beschrijft als een 'berg van evidentie zonder manifest' verwoordt hij precies de fascinatie voor het groteske produkt van een pragmatische cultuur, die op een bepaalde wijze zo onbegrijpelijk is dat zij als vanzelf 'the real thing' overtreft. Extreem en naakt pragmatisme, dat leidt tot een puur esthetische emotie; fascinatie voor hyperrealiteit.¹²

Exodus

*'The true symbol of suburbia is not the single-family detached house but the car in its drive.'*¹³

Henri Ford meende ooit, dat het 'probleem van de stad' opgelost zou worden door haar gewoonweg te verlaten, en deze profetische uitspraak van de belangrijkste automobiel-industrieel van zijn tijd is niet uniek maar wel illustratief voor de wisselwerking tussen de transformaties van de stad en de toenemende mobiliteit van het individu. Rond 1970 sloeg de balans van het proces van verstedelijking dan ook om. De metropolitaine regio's groeiden minder snel in bevolking dan de natie als geheel. De omvangrijke volksverschuivingen stonden in directe relatie met de toenemende capaciteit van de bouwindustrie en de werkgelegenheid die hierdoor ontstond. De bouw van de suburbs vormde de motor van de nationale economie en het belangrijkste Amerikaans massaproduct van de jaren vijftig. Het privé-bezit van een huis vormde het symbool voor de democratisch verworven vrijheid van het individu, dat vanuit religieuze achtergronden vooral in familieverband woonde. Na de verticale explosie van de stad volgde nu dus ook haar horizontale. Door toenemende mobiliteit van de bevolking, stijgende grondprijzen en congestie in de stedelijke centra van de metropolen ontstond de 'suburban sprawl' voornamelijk als plaats van residentie voor een blanke middle-class bevolking in tegenstelling tot 'downtown' als arbeidsplaats en andere, oudere districten die als woonplaats in verval raakten.

Suburbanisatie was het produkt van een nationaal proces bepaald door sociale waarden, politieke structuur en de behoeftes van een economische organisatie en technologie.¹⁴

11

W. James, *Pragmatism*, New York 1949 (Longmans 1907). James en zijn persoonlijke vriend C.S. Pierce worden veelal gezien als de grondleggers van het filosofisch pragmatisme.

12

Voordat Baudrillard dit deed beschreef Eco reeds een reis door het rijk van de 'hyper-realistie' in een serie essays. U. Eco, *Dalla periferia dell'impero*, deels vertaald in: *De alledaagse onwerkelijkheid*, Amsterdam, Bert Bakker, 1986, pp. 8-70.

13

Daralice D. Boles, 'Re-ordering the suburbs', in: *Progressive architecture*, 1989, nr. 5, p. 78.

14

Vergelijk Kenneth T. Jackson, 'The crabgrass frontier: the suburbanization of the United States', geciteerd in: C. Abbot, 'The suburban sunbelt', in: *The journal of urban history*, mei 1987, p. 276.

Melting pot?

*'(In 1970) ... whites ruled the wealthy suburban fringe while blacks wrestled with problems of these troubled central cities.'*¹⁵

De heterogeniteit van de Amerikaanse stad werd in het begin van deze eeuw bepaald door de vrijwel continue instroom van immigranten. Door de massale volksverhuizing van de geprivilegieerde 'middle-class' naar de suburbs ontstond niet alleen daar een homogene bevolkingssamenstelling maar ook in de woonbuurten, die door hen verlaten werden: 'black slums' als ongewenst produkt van een 'white exodus'. Deze fysieke scheiding van bevolkingsgroepen droeg opnieuw bij aan een steeds verdergaande segregatie van de Amerikaanse samenleving, die in de jaren zestig al snel tot felle confrontatie leidde in regelrechte rassenrellen.

Deze 'homogene' bevolkingssamenstelling van de stad – in economische en raciale zin – komt nu onder druk te staan. Suburbia van 'main-stream' Amerika (demagogisch ook wel moral majority genoemd) krijgt momenteel een 'rijker' geschakeerd stedelijk leven dan haar lief is. De suburbs zijn niet langer strikt de woonplaats van de middle-class Amerikaan, nu ook andere bevolkingsgroepen hun weg vinden naar deze 'bevoorrechte' plaatsen van vestiging. De voormalige onevenwichtigheid van de populatiestructuur van de steden lijkt zich op deze wijze weer te stabiliseren. De sociale patronen – die in eerste instantie samenvielen met de patronen van nederzetting – wijzigen zich en de bestaande raciale en economische homogeniteit wordt doorbroken. De voormalige 'voorsteden' worden geconfronteerd met aspecten van het sociale leven, die eerder alleen tot 'centrale districten' en 'getto's' leken voorbehouden; confrontatie en conflict, criminaliteit en geweld.¹⁶

Dit proces leidt onherroepelijk tot nieuwe tendensen van polarisatie. Protectionisme vormt de structurele weerstand tegen integratie van bevolkingsgroepen. Een nieuwe exodus komt vanzelf op gang, zodra de mobiliteit van de meerderheid van de bevolking het ontvluchten van de plaatselijke omstandigheden toestaat. De 'urban melting pot' bestaat slechts voor de minder mobiele populatie, die de negatieve kenmerken van hun woonplaats niet kunnen ontlopen. 'Hun stad' is altijd de plaats van (raciaal) contrast en conflict.

De stad is daarom niet alleen een plaats van synthese en sociale homogeniteit, maar tevens een arena voor de continue vorming en ontkrachting van een nieuwe sociale orde. De orde van een pluralistisch

Verticale en horizontale 'sprawl', Houston en Los Angeles

waardesysteem en de snelle opkomst van een heterogene samenleving; een cultureel mozaïek.

De interferentie tussen sociale groep en fysieke structuur van de stad is daarin een dynamisch gegeven en wijzigt zich met de tijd. De semiotische relatie ertussen zal echter altijd bestaan en de 'onzichtbare grenzen' in het stedelijk landschap markeren. 'Van nu af aan, lopen de staatsgrenzen dwars door de stad', verklaarde de burgemeester van Philadelphia toen de rassenrellen begin jaren zestig in volle gang waren. De openbare ruimte wordt doorkruist met betekenissen, die binnen het sociaal 'collectief' gevormd worden. Zo wordt het culturele mozaïek van de openbare stedelijke ruimte vooral bepaald door onzichtbare grenzen en integratie of segregatie van bevolkingsgroepen.

Urban villages

'Railway-begotten giant cities are in all probability ... destined to such a process of dissection and diffusion as to amount almost to obliteration ... within a measurable further space of years.' H.G. Wells, 1920¹⁷

De dynamiek van de sociale patronen is vergelijkbaar met die van de fysieke vorm van de stad. Het proces van suburbanisatie verliep globaal van deconcentratie van woongelegenheid, via de aantrekking hierdoor van voorzieningen tot een deconcentratie van werkgelegenheid.¹⁸ Een verandering in de moderne nationale economie naar service en hooggeschoold werk, verschillen in grondprijzen en moderne transport- en communicatiemiddelen maakten dit mogelijk.

De monocentrische ontwikkelingsfase van de metropool – een geconcentreerde nucleus en een homogene spreiding van vrijstaande woningen langs de nationale free-ways – werd daarmee definitief verleden tijd. Ook de huisvesting van economische activiteit spreidde zich over de immense gebieden van suburbia uit.¹⁹ De concentratie van menselijke activiteit die kenmerkend is voor de notie van centraliteit bracht de balans van een pragmatische economie tot het punt waarop deze concentratie vermeden werd. De ruimtelijke deconcentratie van de stad in de vorming van suburbs heeft echter ook de basis gelegd voor een nieuw fenomeen van concentratie; 'the urban village'. Concentratie van werkgelegenheid en voorzieningen in de suburbs of perifere locaties van het verstedelijkt territorium, die

17

Citaat in B.J.L. Berry, 'The counterurbanization process: Urban America since 1970', in: B.J.L. Berry (red.), *Urbanization and counterurbanization*, Urban affairs annual reviews vol. 11, Beverly Hills/Londen, Sage, 1976, p. 24.

18

Vergelijk Abbot, a.w., p. 275.

19

Voor 1980 had het totale aandeel van de suburbs in het kantoorvloeroppervlak van Atlanta al de 50% overschreden.

de polynucleariteit van de huidige metropool bepalen. De subcentra hebben hun eerste groeifasen doorlopen en vormen een gelijkwaardig alternatief voor de voormalige centra. Suburbia verkeert nu op alle fronten in concurrentie met downtown en met zichzelf.

De polynucleaire metropolitaine gebieden kennen door continue overbelasting momenteel een toenemende vergroting van de stedelijke infrastructuur. Desondanks stopt de circulatie van de free-ways regelmatig en stopt het mechanisme van de stedelijke mobiliteit. Hetzelfde fenomeen van congestie als in downtown gaat zich nu opnieuw voordoen. Bij nieuwe concentratie in een 'urban village' stijgen de land- en onroerend-goedprijzen snel, nemen de reisafstanden voor forenzen toe en is goedkope arbeidskracht hierdoor moeilijk te vinden. Als er congestie optreedt in een 'urban village' reageert de hyper-mobiele, economische activiteit echter direct door uit te wijken naar andere locaties waar de condities van vestiging optimaler zijn. Door de accuratesse van deze reacties groeit het metropolitaine gebied steeds sneller en dreigt een oneindige herhaling op te treden van hetzelfde fenomeen in een spiraal van vergroting.²⁰ Het kan echter ook leiden tot een nieuwe verstedelijking van landschappelijke gebieden of de karakteristiek van een circulaire beweging krijgen, waarbij stedelijke functies de urban village verlaten om zich opnieuw te vestigen in een volledig 'upgraded downtown'.

'Pragmatisch idealisme'

*'The true molders of the twentieth century city were not Franklin Roosevelt, or Daniël Burnham, but Al Capone and the Levitt brothers.'*²¹

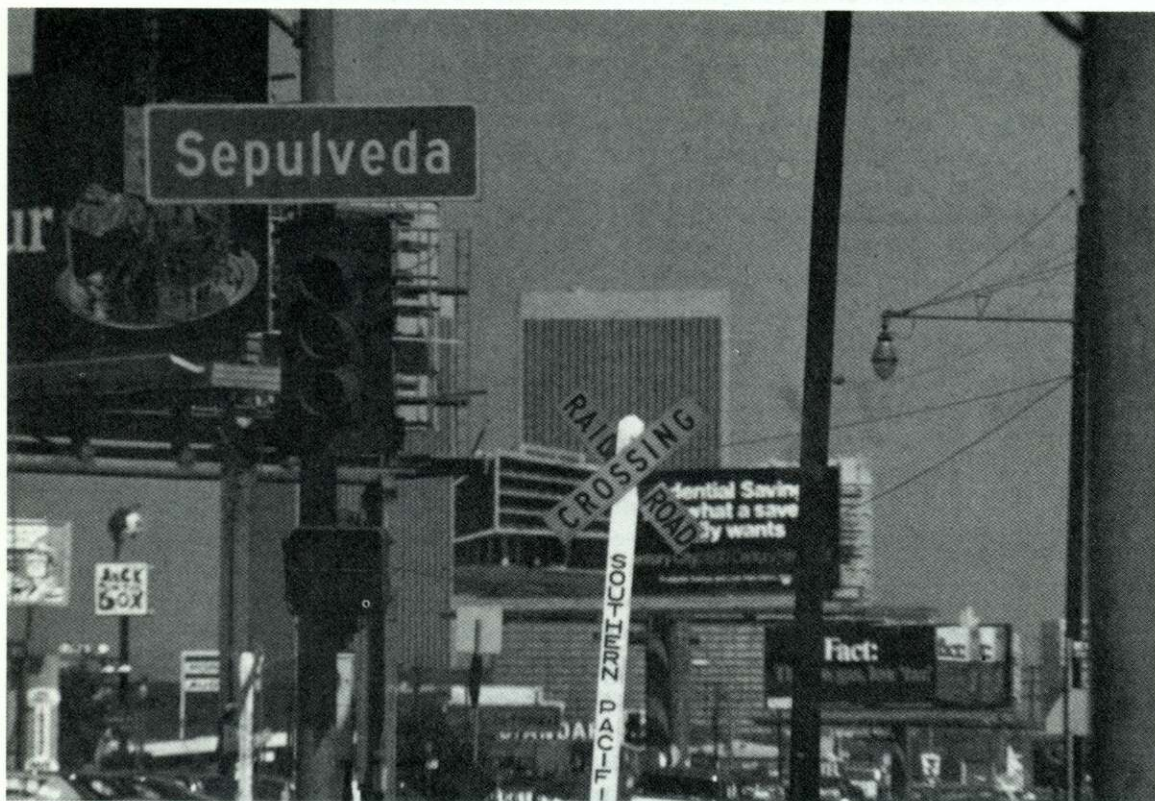
Uit deze mechanismen blijkt duidelijk het ongeremd pragmatisch karakter van de leidende krachten in de Amerikaanse samenleving. Het waren daarom vooral de pragmatici, die deze samenleving haar vorm hebben gegeven. Zij accepteerden de algemene economische context en de wensen van een meerderheid van de bevolking om er vervolgens productief op te reageren en individueel van te profiteren. De Amerikaanse Droom werd hiermee een paradox rijker: productief en pragmatisch idealisme. Dit individueel idealisme stond in sterk contrast met het hervormend idealisme, dat trachtte nieuwe vormen op te leggen aan een samenleving met een traditie die hier haaks op stond.

20

Een heldere uiteenzetting van dit fenomeen wordt gegeven in: C.B. Leinberger en C. Lockwood, 'How bussiness is reshaping America', in: *The Atlantic Monthly*, oktober 1986, p. 51.

21

Teaford, a.w., p. 153.

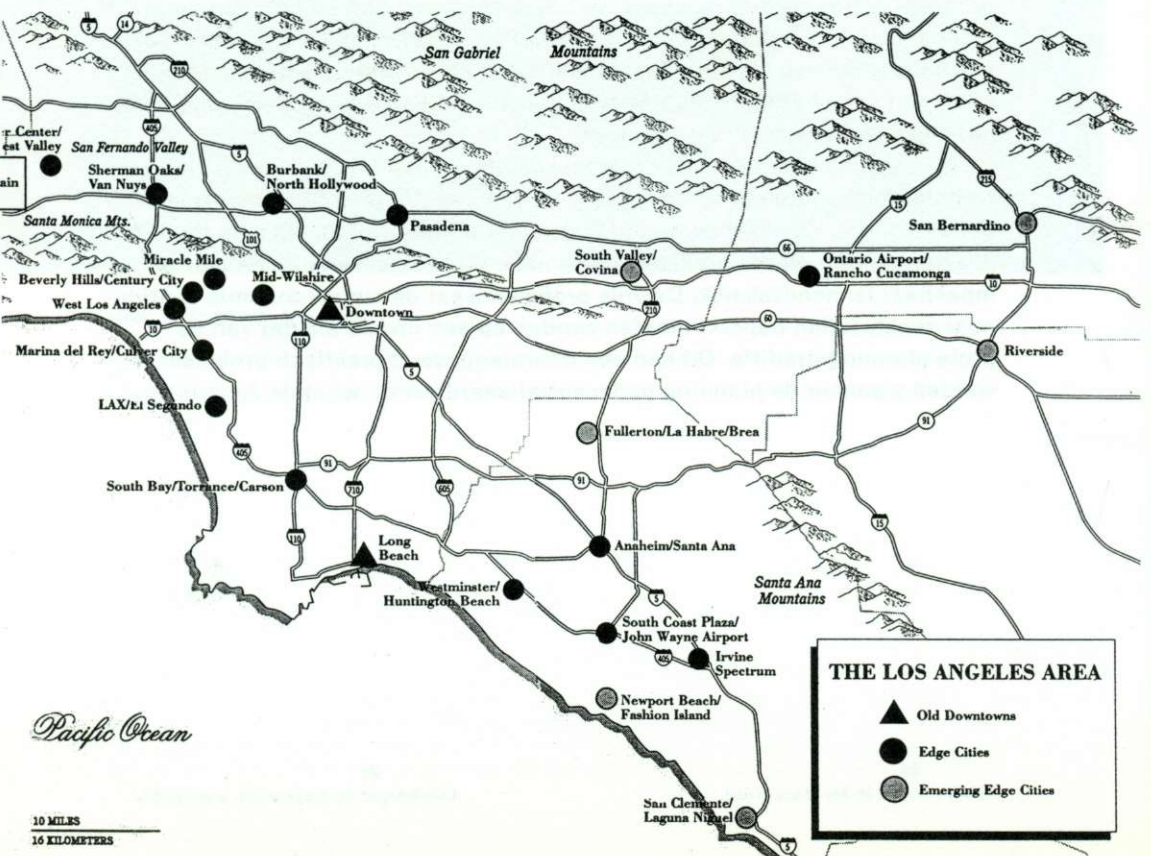
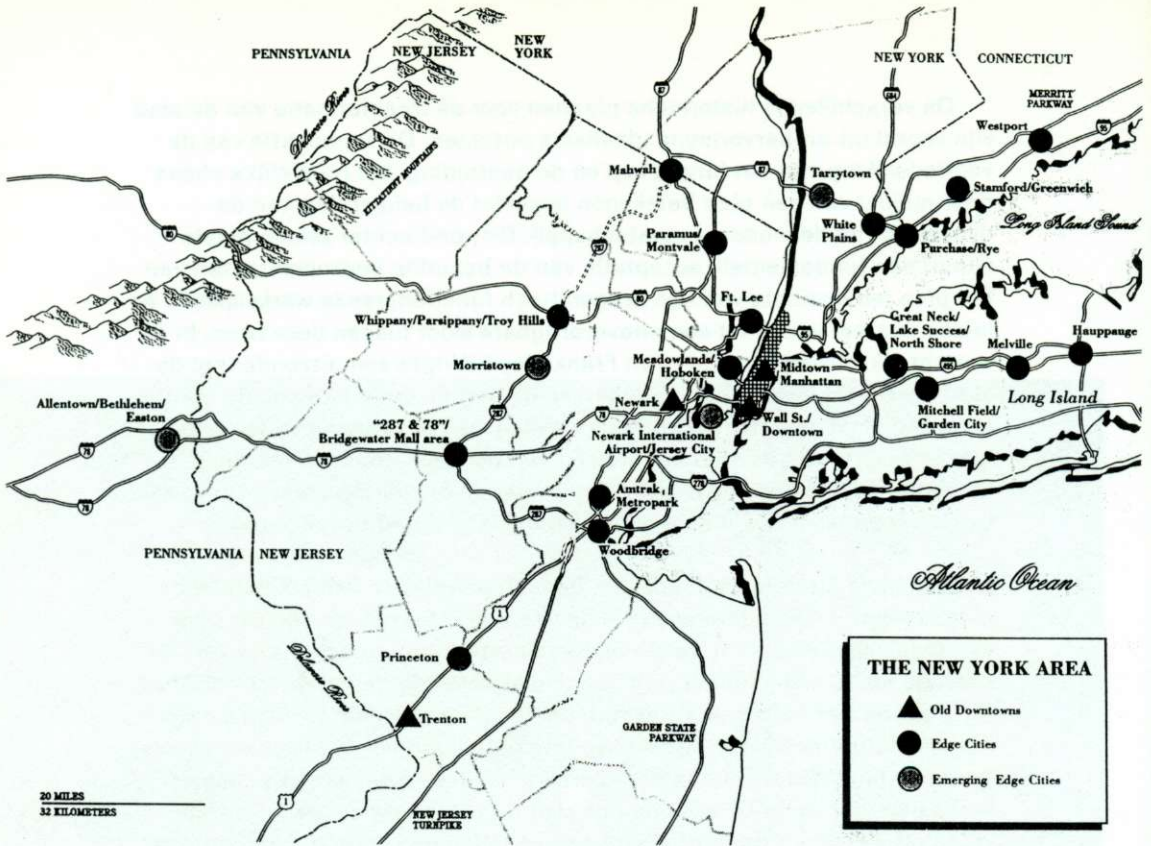

Stedelijk landschap, Sepulveda

De verschillende historische plannen voor de transformatie van de stad zijn vooral uit dit hervormend idealisme ontstaan. De kanalisatie van de verstedelijking van het landschap en de bestrijding van ruimtelijke chaos door middel van een plan betekenen impliciet de beheersing van de dynamiek van de moderne maatschappij. Dit vond echter zelden plaats vanuit een fundamentele acceptatie van de beperkte instrumentaliteit van het plan ten opzichte van een pragmatisch functionerende werkelijkheid en leidde daarom veelal tot een onoverbrugbare kloof tussen deze twee. In dit opzicht lijkt Broad-acre City van Frank Lloyd Wright een uitzondering; de stad die overal en nergens zou zijn, die de natuur zou omarmen, de 'natuurlijke stad'. Het voorstel gaf vorm aan een synthese van stad en land, een 'pastoraal' verlangen naar een welzijn van de mens door zijn relatie met 'de natuur' en hernieuwd begrip van de wereld binnen de acceptatie van de dynamische krachten, die de ontwikkeling van de metropool bepalen.

In de actuele situatie vindt ook een bepaalde synthese van stad en land plaats, maar deze ongeremde invasie van het natuurlijk landschap door verstedelijking vindt niet plaats binnen een architectonisch raamwerk. Het centrale stadsmodel moest zich aanpassen aan de pragmatische noodzaak tot groei en een bepaalde vorm van 'growth management' is noodzakelijk om constant nieuwe evenwichten te formuleren binnen deze dynamiek van groei. Het probleem ligt daarom vooral in het verkrijgen van grip op een fenomeen, dat zich per definitie aan regulatie onttrekt; de belangrijkste vraag is op welke wijze 'growth management' mogelijk is. Als het karakter van de stedelijke transformaties zo sterk geworteld is in de fundamentele organisatie van de maatschappij, is het conflict van elke planningsregulatie met de 'business that is reshaping America' onvermijdelijk. De anti-growth movement lijkt een hypocriet en conservatief standpunt in te nemen. Zolang groei van de stad plaatsvindt op 'veilige' afstand van de eigen woonplaats is het blijkbaar in orde: NIMBY-policy.²²

De vorming van ideeën voor de toekomstige ontwikkeling van de stad zal zich daarom moeten baseren op vormen van een pragmatisch idealisme. Markteconomie regeert de nationale transformaties van de stad en daarom is een gecoördineerde planning, die binnen de criteria van dit complex inpasbaar is, noodzakelijk. De vrije profielen waar de markteconomie continu naar zoekt, zullen beperkt moeten worden op een niveau als dat van de grote planningstraditie. Dit kan een doorslaggevend praktisch probleem worden wanneer de planning gedecentraliseerd wordt, want de Amerikaan-

se lokale overheden zijn momenteel – naar zeggen – 'negentiende-eeuwse instanties die proberen om te gaan met verstrekkende eenentwintigste-eeuwse problemen'.²³

Hip-hop city

*'Na een paar dagen in dit land begreep ik, dat de Amerikaanse stad oorspronkelijk altijd een kamp in de woestijn is geweest.'*²⁴

Sartre constateerde het onderscheid in betekenis van de begrippen 'home' en 'house' in Amerika. Het eerste wordt bepaald door de individuele, private aspecten van het wonen; het tweede is hiervoor slechts het omhulsel. 'Home is where the heart is' maar het huis kan overal staan en werd daarom 'mobiel' gemaakt; de 'mobile home'. De Europese stad is vooral verleden en vormt een 'home'; de Amerikaanse stad is vooral toekomst en een 'middle-landscape' als drager van tijdelijke vormen van nederzetting. Begrip van dit aspect van tijdelijkheid van de stedelijke vorm is van fundamenteel belang. Een specifiek nieuwe identiteit van de metropool zal de relatieve afwezigheid van centraliteit vormen. Het omvangrijke stedelijk landschap zal bepaald worden door groepen van relatief autonome 'urban villages' in een verstedelijkte omgeving met een relatief lage dichtheid, waarin landschapelijke fragmenten geïntegreerd zijn. De voormalig 'centrale' districten zijn daarin niet langer centraal, maar vormen met de suburbs een gelijkwaardig fragment van de metropool. 'There was no longer any dominant economic, intellectual or cultural center to the metropolis. Instead there were many.'²⁵

De stad zal zo bevestigd worden in haar identiteit als plaats van maatschappelijke dynamiek en generator van mogelijkheden. Een heterogene revisie van no-stop city, waarin het planningsconcept van het grid nog steeds een individuele diversiteit reguleert en een absoluut flexibele basis biedt voor stedelijke groei en verval: het ultiem synthetisch model. Een polynucleaire metropool, waarin verschillende centra in wisselwerking verkeren in een continu en tegelijkertijd heterogeen landschap: een 'hip-hop landscape'. De tweeling-fenomenen sprawl en congestie, deconcentratie en concentratie, opkomst en verval zullen hierin in een dynamische balans verkeren. Het verstedelijkte landschap zal zo in zijn verschijningsvorm overeenkomen met het cultureel mozaïek, dat hierbinnen gevestigd is en zich telkens opnieuw aftekent.

24

J.P. Sartre, 'Villes d'Amérique', in: Idem, *Situations III*, Parijs, 1949, p. 231.

25

Teaford, a.w., p. 153. Vergelijk ook de soortgelijke conclusies van Berry, a.w., en D.R. Goldfield, *Urban America: from down-town to no-town*, Boston, Houghton Mifflin Comp., 1979.

De huidige situatie kan verschillende scenario's oproepen. Een negatief scenario voor de toekomstige vorm van de metropool dat uitgaat van een onvermijdelijk moreel verval in een ontwikkeld stadium van stedelijkheid, lijkt een niet-realistisch en fatalistisch concept dat het succes van moderne ontwikkelingen volledig ontkent. Een neutraal scenario zou elke mogelijkheid tot beïnvloeding van de situatie uit handen geven. Een positief scenario voor toekomstige ontwikkeling zou gebaseerd kunnen zijn op het idee van dynamiek en 'crisis' als een permanente, impliciete factor van moderniteit, die nooit de werkelijke ontwikkeling van toenemende – hoewel teveel geconcentreerde – welvaart en individuele vrijheid heeft kunnen stoppen.

In elk geval moet het fenomeen van opkomst en verval van de 'urban villages' gezien worden als een serieuze uitdaging voor intellectuelen in diverse disciplines. Een uitdaging tot het adequaat reageren op tendensen die de moderne massamaatschappij genereert en de fysieke vormen die deze aannemen. 'Imagineering' zal daarom de belangrijkste taak voor architecten en planners worden om vervolgens deze geestverruimende verbeelding van een toekomstige metropool te combineren met een slagvaardig, pragmatisch idealisme.²⁶

In the end, all the world might be America.